

*Mirjana Čižmešija**

NAGRADA PRIVREDNOG VJESNIKA "GORAZD NIKIĆ". PETNAEST GODINA KONJUNKTURNOGA TESTA HRVATSKE

Prošlo je petnaest godina otkako je u Hrvatskoj po prvi put uspostavljen sustav kontinuiranoga praćenja i istraživanja konjunktturnih kretanja kao specijalizirani projekt Konjunktturnoga testa u prerađivačkoj industriji, trgovini i građevinarstvu. Uspostavio ga je prof. dr. sc. Gorazd Nikić koji nas je zauvijek napustio prije punih pet godina.

Profesor Nikić bio je istaknuti ekonomski stručnjak širokih svjetonazora. Uvijek je pokazivao sklonost prema primijenjenoj ekonomiji. Njegovi mnogobrojni znanstveni i stručni radovi bili su dio ekonomske znanosti koja je ostvarivala znatan utjecaj na ekonomsku politiku i na gospodarsku praksu. Od samoga početka svoga znanstveno-istraživačkoga rada bio je primarno orijentiran na probleme aktualnih gospodarskih kretanja i na sustav i politiku ekonomskih odnosa s inozemstvom. Bio je zagovornik modela gospodarskoga razvitka koji se zasniva na razvitku proizvodnje i na povećanju izvoza. Tako je u nizu njegovih znanstvenih i stručnih radova, na kraju godine 2003. objavljena knjiga „Tranzicija u Hrvatskoj – Deset godina stabilnosti cijena i tečaja“ u kojoj se zalagao za promjene modela razvitka upravo u smjeru jačanja proizvodnje i izvoza i naglašavao problem aprecirane kune. Mnogi su tada za njega govorili da ima veliko znanje, veliku ljudsku hrabrost, ali i veliko profesionalno poštenje.

Svoj znanstveni i stručni doprinos ostvarivao je radeći u Ekonomskom institutu u Zagrebu kao znanstveni savjetnik i voditelj velikoga broja projekata, i na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je radio kao redoviti profesor na

* M. Čižmešija, izvanredna profesorica na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. (E-mail: mcizmesija@efzg.hr).

Katedri za ekonomsku politiku. Bio je savjetnik Predsjednika Vlade Republike Hrvatske, član Savjeta Hrvatske narodne banke i član Savjeta Hrvatske gospodarske komore.

Profesor Gorazd Nikić bio je znanstvenik, sveučilišni profesor, ekonomski analitičar, mentor i kritičar, glazbenik i još mnogo toga, ali prije svega bio je čovjek. Svi koji smo imali sreću raditi s njime osjećamo potrebu prenijeti barem dio njegove samozatajnosti, sposobnosti i spremnosti za suradnju i neizmjernu energiju na svoje suradnike i time učiniti da se i dalje održi, koristi i razvija njegov znanstveni i stručni doprinos.

Oduvijek se zanimao za aktualna gospodarska kretanja, za ocjene i za očekivanja gospodarstvenika i na njima zasnivao svoje analize i predviđanja. Tako je godine 1995. uz podršku Hrvatske gospodarske komore, kao utemeljitelj i voditelj Centra za konjunktorna istraživanja Privrednog vjesnika, inicirao provođenje konjunktornog testa, a nešto potom i investicijskoga i potrošačkoga testa u Republici Hrvatskoj. Zajedno s gospodinom Jürgom D. Lindelbauerom, savjetnikom u Ifo-institutu u Münchenu i gospodinom Ivanom Šošićem, redovitim profesorom pri Katedri za statistiku Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, postavio je metodologiju konjunktornih istraživanja u Hrvatskoj i uskladio je s harmoniziranom metodologijom istovrsnih istraživanja u Europskoj Uniji, uzevši pritom u obzir i neke specifičnosti hrvatskoga nacionalnoga gospodarstva u tranziciji.

U svojoj knjizi „Istraživanje konjunktura u Hrvatskoj“ u izdanju Binoza Pressa, godine 2001., profesor Nikić je napisao: „Privlačnost konjunktornih testova kao metode istraživanja konjunktura i kratkoročnog predviđanja leži u njenoj jednostavnosti, aktualnosti i relativno visokom stupnju pouzdanosti.“ Time je na kratak i jasan način definirao konjunktorni test kao metodu istraživanja konjunktura u tržišnim privredama.

Metodologiju konjunktornih testova postavio je Ifo-Institut iz Münchena (IFO Institut für Wirtschaftsforschung) godine 1949. Ubrzo zatim, godine 1951. s konjunktornim istraživanjima započele su Francuska i Italija, a potom i ostale europske zemlje. S namjerom usklađivanja istovrsnih istraživanja radi pribavljanja međusobno usporedivih informacija za ekonomske analize i za kratkoročna prognoziranja, a istovremeno i kao rezultat opće europske integracije, od godine 1961. započela je Europska komisija preko Uprava za ekonomske i financijske poslove (DG ECFIN) proces harmoniziranja konjunktornih testova i testova potrošača u zemljama članicama EU i njezinim potencijalnim članicama. Taj se program i danas primjenjuje pod nazivom *Zajednički harmonizirani program konjunktornih testova i testova potrošača Europske Unije* (engl. *The Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys*), i to u 27 zemalja Europske Unije.

Prvi konjunktorni test u Hrvatskoj proveden je za drugo tromjesečje godine 1995. u sektoru prerađivačke industrije, a od trećega tromjesečja iste godine pro-

vodi se konjunktorni test u građevinarstvu i u trgovini. Od drugoga tromjesečja godine 2008. provodi se i konjunktorni test u uslužnome sektoru. Budući da je prvi test postavljen i proveden uz podršku Ifo-instituta kao začetnika konjunktornih testova u Europi, usklađen je s harmoniziranom europskom metodologijom konjunktornih testova. Pri definiranju anketnoga upitnika ipak su u obzir uzete specifičnosti hrvatskoga nacionalnoga gospodarstva, tako da su uvedena dodatna pitanja o likvidnosti i o vlasničkoj strukturi, pitanja koja su i danas aktualna. Konjunktorni test u Hrvatskoj razlikuje se od europskoga po dinamici provođenja. Europski se konjunktorni testovi provode na mjesečnoj osnovi, a hrvatski na tromjesečnoj. Razlog je tome, s jedne strane, još uvijek nedovoljna sklonost gospodarstvenika za suradnju, a sa druge strane, to su financijski razlozi.

Godine 1995. započeto je s provođenjem i investicijskoga testa. Taj se test provodio na godišnjoj razini, ali se nažalost od godine 2001. više ne provodi. Investicijski je test bio izvor veoma korisnih informacija o kretanju investicija u tvrtkama prerađivačke industrije, građevinarstva i trgovine. Ocjenjivane su ostvarene investicije u prethodnoj godini, investicije u tekućoj i planirane investicije u slijedećoj godini. Pored navedenoga, iz investicijskoga su se testa mogli izvoditi zaključci o motivima investiranja i o kretanju proizvodnih kapaciteta. U uvjetima recesije koja je zahvatila hrvatsko gospodarstvo i kada većina ekonomskih analitičara izlaz iz nje vidi u investicijama, rezultati investicijskoga testa bili bi od iznimno velikoga značenja.

Profesor Nikić zalagao se i za uvođenje potrošačkoga testa. Uz velike je napore uspio pokrenuti njihovo provođenje oko sredine godine 2003., ali su se oni provodili tek nekoliko tromjesečja. Istraživanja su prestala isključivo zbog financijskih razloga. Potrošački se test ipak provodi na razini Hrvatske. Ocjene i očekivanja hrvatskih potrošača prati Hrvatska narodna banka koja provodi potrošački test od godine 1999. pod nazivom Ankete pouzdanja potrošača.

U godini u kojoj se obilježava pet godina od njegove smrti i petnaest godina neprekidnoga provođenja konjunktornih testova u Hrvatskoj *Privredni je vjesnik* u znak poštovanja i velike zahvalnosti prema inicijatoru tih istraživanja pod pokroviteljstvom Hrvatske gospodarske komore i Hrvatske udruge poslodavaca, uz potporu Hrvatskoga društva ekonomista i uz podršku koncerna Agrokor, Hrvatske poštanske banke i Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, utemeljilo nagradu «Gorazd Nikić» za ekonomskoga analitičara godine.

Najboljeg ekonomskoga analitičara za godinu 2010. izabrali su gospodarstvenici i čelnici 397 hrvatskih tvrtki koji aktivno sudjeluju u konjunktornome testu. Na osnovi njihovih ocjena i očekivanja neprekidno se već petnaest godina izračunavaju pokazatelji konjunktorne klime u prerađivačkoj industriji, trgovini i građevinarstvu. Ti su pokazatelji konjunktura dio podatkovne podloge naših ekonomskih analitičara na kojoj oni zasnivaju svoje analize i prognoze i „šalju povratnu informaciju“ gospodarstvenicima. Odabirom najboljega ekonomskoga